



Araştırma Makalesi | Research Article

Geliş tarihi | Received: 16.01.2024

Kabul tarihi | Accepted: 23.02.2024

Yayın tarihi | Published: 25.02.2024

Hamza Sönmez

<https://orcid.org/0000-0002-5949-6632>

Selim Yürekten Vocational and Technical Anatolian High School, Turkey,
hamzasonmez91@gmail.com.

Nejla Aluç

<https://orcid.org/0009-0002-7979-2604>

Yakutiye Electrical-Electronics Technology Vocational and Technical Anatolian High School,
Turkey, nejlaluc@hotmail.com

Atıf Künyesi | Citation Info

Sönmez, H., Aluç, N. (2024). Türkiye’de Eğitim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Deneyimleri: Bir Fenomenolojik Araştırma. *Akademik Tarih ve Düşünce Dergisi*, 11 (1), 119-136.

Türkiye’de Eğitim Gören Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitim Deneyimleri: Bir Fenomenolojik Araştırma

Öz

Bu araştırmanın temel amacı Türkiye’de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunları ortaya çıkartmaktır. Nitel araştırma yöntemlerinden fenomenoloji deseninde yapılan bu çalışmada, kolay ulaşılabılır örnekleme metodu ile belirlenen altı katılımcıdan veri toplanmıştır. Görüşmeler, araştırmacılar tarafından hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu aracılığı ile yüz yüze ve bire bir gerçekleştirilmiştir. Toplanan nitel veriler, içerik analizi yöntemi ile çözümlenmiştir. Katılımcıların sosyal anlamda maddi sorunlar, dil sorunları, sosyal ortamlardan dışlanma gibi problemler yaşadığı görülmüştür. Akademik olarak yaşanan sorunlar ise öğretmenlerden kaynaklı sorunlar, ödevler ve sınavlar olarak kategorilendirilmiştir. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de öğrenci olmaya ilişkin yeni bir kültürle tanışma, hayallerinin peşinden gitme noktasında olumlu; eğitim sistemine adaptasyon noktasında ise olumsuz algılarının olduğu görülmüştür. Yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de yabancı uyruklu öğrenci olmaya ilişkin yaşadıkları sorunların onların eğitim hayatlarına yansımalarının ise genel olarak olumlu olduğu, yaşadıklarından dolayı pişmanlık duymadıkları ve yaşanan sorunların

kendilerini cesaretlendirdiği vurgulanmıştır. Yabancı uyruklu öğrenciler ile Türk öğrencilerin sosyal uyum sürecini kolaylaştırıcı etkinliklerin öğretmenler tarafından planlanması önerilmektedir. Ayrıca dil problemi aşıldıktan sonra kültürler arası etkileşimi sağlamak amacıyla yabancı öğrencilerin kendi kültürlerini sınıf ortamında tanıtmasına fırsat verilmeli ve bu yönde etkinlikler planlanması önerilmektedir.

Anahtar Kelimeler: yabancı uyruklu öğrenci, eğitim deneyimi, fenomenolojik araştırma, göç

Educational Experiences of Foreign Students Studying in Turkey: A Phenomenological Research

Abstract

The main purpose of this study is to reveal the problems experienced by foreign students studying in Turkey during the education process. In this study, which was conducted in phenomenology design, one of the qualitative research methods, data were collected from six participants determined by convenience sampling method. Interviews were conducted face-to-face and one-on-one using a semi-structured interview form prepared by the researchers. The qualitative data collected were analyzed by content analysis method. It was observed that the participants experienced social problems such as financial problems, language problems, and exclusion from social environments. Academic problems were categorized as problems arising from teachers, homework and exams. It was observed that foreign students had positive perceptions about being a student in Turkey in terms of meeting a new culture and pursuing their dreams, and negative perceptions about adaptation to the education system. It was emphasized that the reflections of the problems experienced by foreign students about being a foreign student in Turkey on their educational lives were generally positive, that they did not regret what they experienced, and that the problems they experienced encouraged them. It is recommended that teachers plan activities that facilitate the social adaptation process of foreign and Turkish students. In addition, in order to ensure intercultural interaction after the language problem is overcome, foreign students should be given the opportunity to introduce their own cultures in the classroom environment and activities should be planned in this direction.

Keywords: foreign students, educational experience, phenomenological research, migration

Giriş

Göç, insanların buldukları yerlerden kendi hür iradeleri ile başka bir coğrafi mekâna yerleşmesi şeklinde gönüllü olarak olabildiği gibi insanların kendi iradeleri dışında ölüm,

işkence ve cezalandırılma gibi farklı sebeplerden kaynaklı olarak zorunlu olarak da gerçekleştirilebilir. Sebebi ne olursa olsun göç eden insanların barınma, hijyen, beslenme gibi temel hayati sorunları; güvensizlik, yalnızlık, dışlanmışlık, korku, nefret ve intikam gibi psikolojik sorunları veya yeniden sosyalleşme, yeniden kültürlenme, kültür şoku gibi sosyal sorunları yaşaması oldukça muhtemeldir. Göç eden insanlarda geleceğe dair belirsizliğin yarattığı bir huzursuzluk olmakla beraber göçmenlerin yaşayabilecekleri kültür şoku uzun dönemli travmalara neden olabilmektedir (MEB, 2017). Göç sonrasında bireyler; göç ettikleri ülkelerdeki statülerine ilişkin belirsizlik, işsizlik, dil öğrenme zorlukları, etnik ve dinsel çatışmalar, kültürleşme ve adaptasyon sorunları, ayrımcılık ve sosyal dışlanma, fiziksel, cinsel ve psikolojik istismar gibi pek çok sorunla karşı karşıya kalmaktadırlar (Stevens ve Vollebergh, 2008). Göç sonrasında bireylerin yaşadıkları ülkeye sosyal uyumlarını sağlayacak en önemli tedbirlerden biri göçmenlerin eğitim sistemimize entegrasyonunu sağlamaktır. Göçmenlerin topluma uyumu, eğitime erişimleri ile yakından bağlantılıdır. Yabancı uyruklu öğrencilerin, yerleştikleri toplumda bağımsız yaşayabilmeleri, o toplumun dilini öğrenmeleri ve kültürünü benimsemelerine bağlıdır (Emiroğlu, 2018). Göç sonucunda çocuklar, yeni yaşamlarını devam ettirmeye çalıştıkları yerlerde çevreye karşı güvensizlik hissedip tedirginlik duyarlar. Zaman zaman, göçe maruz kalmış olan çocukların çevresine karşı düşmanca bir tutumda olduğu görülmektedir (Demir, 2020). Çocukların göçten fiziksel, ruhsal ve sosyal açılardan etkilenmesi, savunmasız bir çağda olmaları, anne ve babalarına bağımlı olmaları onların bu durumdan daha fazla etkilenmesine neden olmaktadır. Bu nedenle göçlerde çocukların durumu özel olarak ele alınmalıdır (Aydın, Şahin ve Akay, 2017). Bu dönemde çok karmaşık duygular yaşayan çocukların kendilerini rahat bir biçimde ifade edebilmesi önemlidir. Bu aşamada ailelerin çocuklarına karşı olan yaklaşımının önemli olmasının yanı sıra öğretmenlerin de okulda öğrencilere olan yaklaşımı ve tutumu son derece önemlidir. Öğretmenin öğrenciye güven vermesi, öğrencinin kendini rahat bir ortamda hissetmesini sağlaması öğrencilerin sınıf içi uyumlarını kolaylaştıracaktır (Demir, 2020). Delen (2018) tarafından yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili gerçekleştirilen araştırma sonuçlarına göre yabancı uyruklu öğrencilerin sınıf içinde sık sık ders araç gereçlerini düzgün kullanmadığı, birbirleri ile çok sık konuştukları, ders dışı başka şeylerle ilgilendikleri, ders içi çalışmalarda yavaş kaldıkları, ders esnasında bir şeyler yiyip içtikleri, bunun yanı sıra her zaman birbirlerini şikâyet ettikleri ve ödevlerini düzgün yapmadıkları bulgularına ulaşılmıştır. Yabancı öğrencilerin kendi kültüründe normal olarak karşıladıkları davranışları okullarda devam ettirmeye çalıştıkları görülmüştür. Yabancı

öğrencilerle ilişkin hırsızlık, öğretmene kaba davranma, başkalarının eşyalarını karıştırma gibi davranışlara hiç rastlanmadığı ifade edilmiştir.

Yabancı uyruklu öğrenciler ülkemizde sosyal ve akademik açıdan pek çok sorun yaşamaktadır. Yabancı uyruklu öğrenciler ile ilgili yapılan araştırmalar genel olarak yabancı uyruklu öğrencilerin eğitimle ilgili sorunları, sosyal sorunları ve öğretmenlerin yaşadıkları sorunlar olmak üzere üç genel tema altında incelendiği görülmektedir. Eğitimle ilgili sorunların dil sorunları, akademik başarısızlık ve eğitim programlarının öğrencilerin seviyelerine uygun olmaması ile ilgili olduğu göze çarpmaktadır. Öğrencilerin yaşadığı sosyal sorunların ise uyum problemleri, kültür farklılığı ve iletişim sorunları olduğu vurgulanmaktadır. Öğretmenlerin ise yabancı uyruklu öğrenciler ile dil sorunları, veli kaynaklı sorunlar ve davranış problemlerinden kaynaklı sorunlar yaşadığı görülmektedir (Akgöz ve Dağyar, 2023). Bazı okullarda çok fazla yabancı uyruklu öğrencinin olması sebebiyle bu öğrencilerin kendi içinde gruplaştığı ve dil öğrenmeye ihtiyaç duymadan kendi arkadaş gruplarının dışına çıkmadıkları görülmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerde okul terkinin en önemli nedenlerinden birinin dil problemi olduğu vurgulanmaktadır (Satıcı, Karaca, Fakir ve Korkmaz, 2023). Diğer yandan bazı öğrencilerin günlük hayatta kendilerini idare edecek kadar Türkçe biliyor olmalarına rağmen eğitim ortamında akademik olarak gelişimlerini sağlayacak dil becerilerinden yoksun oldukları ortaya konmuştur (Kılıç ve Gökçe, 2019). Yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları Türkçe'yi doğru ve etkili kullanamama sorununun çözümüne yönelik sınıf öğretmenleri tarafından daha fazla okuma yazma kursunun açılması ve Türk öğrenciler ile yabancı uyruklu öğrencilerin eşleştirilerek akran öğrenmesi ile bu sorunun aşılması önerilmektedir (Egeli ve Barut, 2020). Dil probleminin yanı sıra yabancı uyruklu öğrencilerin farklı kültürlerden gelmesi ve farklı aile yapılarının olması çeşitli uyum sorunlarını da beraberinde getirmektedir. Bu öğrencilerin okulda çekingen davrandığı öncelikli olarak kendileri gibi diğer yabancı uyruklu öğrencilerle arkadaşlık kurmaya çalıştığı belirtilmektedir (Akgöz ve Dağyar, 2023). Bu öğrencilerin yaşadıkları uyum sorunlarının çözülmesi durumunda akademik başarılarının arttığı görülmüştür (Şahan, 2012). Tüm bunların yanı sıra yabancı uyruklu öğrencilerle ilgili eğitim sürecinde aile desteğinin olmadığı ve öğrencilerin maddi sorunlar yaşadıkları belirtilmektedir. Ayrıca bu öğrenciler okula kayıt olurken kimliklerindeki doğum tarihine bakılarak yaşına uygun sınıflara kayıt edilmektedir. Öğrenci, kayıt olduğu sınıfa yaş olarak uygun olmasına rağmen akademik olarak uygun değildir. Bu durumun öğretmenleri ders içi uygulamalarda zorlamadığı ifade edilmektedir. Yabancı uyruklu öğrencilerin okul kurallarını benimseme noktasında da sorun yaşadığı okul yöneticileri tarafından ifade edilmektedir. Bu öğrencilerin tamamının

devamsızlık yaptığı ve yüksek oranda okul terki görüldüğü yine okul yöneticileri tarafından vurgulanmaktadır (Sarıahmetoğlu ve Kamer, 2021).

Ülkemiz, gönüllü veya zorunlu göç dalgasının etkisi altındadır. Düzenli veya düzensiz yollarla ülkemize gelen yabancı uyruklu kişiler göçmen, mülteci, sığınmacı veya geçici koruma statüsünde bulunmaktadır. Yasal statüsü her ne olursa olsun ülkemizdeki eğitim-öğretim kurumlarında eğitim görmeye başlayan yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları sorunların neler olduğunun saplatanması oldukça önemlidir. Bu kapsamda, bu araştırmanın temel amacı Türkiye’de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunların ortaya çıkartılmasıdır. Bu doğrultuda araştırmanın problem cümlesini “Türkiye’de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin eğitim sürecinde yaşadıkları sorunlar neledir?” oluşturmaktadır. Bu amaç doğrultusunda şu alt amaçlara cevap aranacaktır:

- 1.) Türkiye’de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin yaşadıkları sosyal ve akademik sorunlar nelerdir?
- 2.) Türkiye’de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin, yabancı uyruklu öğrenci olmaya ilişkin algıları nelerdir?
- 3.) Türkiye’de yabancı uyruklu öğrenci olmaya ilişkin yaşadıkları sorunların onların eğitim hayatlarına yansımalarının nelerdir?

1.Yöntem

2.Araştırmanın Modeli

Bu araştırma, nitel araştırma yöntemlerinden biri olan fenomenoloji (olgu bilim) deseninde tasarlanmıştır. Fenomonolojik araştırmalar, birkaç kişinin fenomen ya da kavramla ilgili yaşanmış deneyimlerinin ortak anlamlarını keşfetmeyi amaçlar. Fenomenlerle ilgili bireysel deneyimlerden evrensel çıkarımlar yapmak araştırmacının öncelikleri arasındadır (Creswell, 2020). Bu araştırmada fenomen olarak, ülkemizde yabancı uyruklu öğrenci statüsünde eğitim gören öğrencilerin sosyal ve akademik anlamda karşılaştıkları sorunların öğrencilerin kendi deneyimlerinden yola çıkarak ortaya koymak amaçlanmıştır.

3.Çalışma Grubu

Bu araştırmada, amaçlı örnekleme yöntemlerinden biri olan kolay ulaşılabilir durum örnekleme kullanılmıştır. Yıldırım ve Şimşek’e (2018) göre kolay ulaşılabilir durum örnekleme, araştırmacının kendisine yakın ve ulaşılabilir olan katılımcılar ile araştırmaya hız ve pratiklik katmak amacıyla tercih ettiği bir örnekleme türüdür. Bu araştırmada İstanbul’un Fatih ilçesinde bir kamu lisesinde eğitim gören altı yabancı uyruklu öğrenci araştırmaya dahil edilmiştir. Katılımcılara ilişkin bilgiler Tablo 1’de sunulmuştur.

Tablo 1. Katılımcılara İlişkin Bilgiler

Kod	Yaş	Cinsiyet	Uyruğu	Kardeş sayısı	Türkiye’de ikamet ettiği yıl	Türkiye’deki öğrencilik süresi (yıl)	Sınıfı
K1	18	Kadın	İran	1	3	2	12
K2	18	Kadın	Mısır	2	3	3	12
K3	17	Kadın	İran	2	5	4	11
K4	15	Kadın	Rusya	0	15	9	9
K5	15	Kadın	Azerbaycan	2	1	1	10
K6	17	Kadın	Kazakistan	2	3	3	12

Tablo 1’de görüldüğü gibi 9, 10, 11 ve 12. sınıflardan katılımcılar bulunmaktadır. Altı farklı ülkeden katılımcı araştırmaya dahil edilmiştir.

4. Veri Toplama Araçları

Bu araştırmada veri toplama aracı olarak “yarı yapılandırılmış görüşme formu” kullanılmıştır. Görüşme, gözlemleyemediğimiz duygu, davranış ve düşünceleri ortaya çıkartmak amacıyla kullanılan bir veri toplama tekniğidir. Yarı yapılandırılmış görüşme ise görüşme sürecine kılavuzluk eden ve katılımcının o anki deneyimlerden yola çıkarak araştırmacıya veri toplama noktasında esneklik tanıyan bir görüşme türüdür (Merriam, 2018). Araştırma amaçlarına uygun olarak araştırmacı tarafından önce bir taslak soru formu hazırlanmıştır. Hazırlanan sorular araştırmanın alt amaçları ile eşleştirilmiştir. Araştırmanın yapıldığı okulda eğitim gören fakat araştırmaya dahil edilmeyen bir öğrenci ile pilot görüşme gerçekleştirilmiştir. Soruların, araştırmanın alt amaçlarına uygun olup olmadığı bu pilot çalışma ile tespit edilmeye çalışılmıştır. Yapılan pilot çalışma neticesinde araştırma sorularının araştırmanın alt amaçlarına uygun olduğu, tüm soruların açık, net ve anlaşılır olduğu görülmüştür.

5. Veri Toplama Süreci

Araştırma kapsamında veri toplanması amacıyla katılımcılarla bire bir ve yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacılardan biri, araştırmanın yapılacağı okulda yabancı uyruklu öğrencilere araştırmanın amacını anlatmıştır. Ardından bu araştırmaya gönüllü olarak katılmak isteyen öğrenci olup olmadığını sormuştur. Yedi öğrencinin gönüllü olduğu görülmüştür. Bu öğrencilerden biri ile pilot çalışma yapılmış, diğer altı öğrenci ile araştırma kapsamında veri toplama çalışması yapılmıştır. Ardından öğrencilere böyle bir araştırmaya dahil olup olmak istemedikleri sorulmuş ve çalışma grubu olarak belirlenen yedi öğrenciden

altısı araştırmaya gönüllü olarak katılmak istediklerini belirtmiştir. İlgili öğrencilere ve velilere araştırmaya katılım onam formu sunulmuş, tüm katılımcı öğrenciler ve veliler bu formu okuyarak imzalamıştır. Görüşmeler, katılımcıların uygun olduğu zamanlarda ve derslerini aksatmayacak şekilde onların istediği zamanlarda planlanmıştır. Görüşmeler ortalama olarak 40 dakika sürmüştür. Görüşme sonucu elde edilen veriler araştırmacı tarafından Microsoft Word programı kullanılarak yazıya geçirilmiştir. Yazılı hale getirilen görüşme dökümleri öğrencilere teyit amaçlı okutulmuştur. Öğrencilerin de bu verileri okuyup araştırma kapsamında kullanılmasına tekrar onay vermeleri talep edilmiştir. Görüşme yapılan altı öğrenci de görüşme verilerini onaylamıştır.

6.Verilerin Çözümlemesi ve Yorumlanması

Araştırma kapsamında elde edilen veriler içerik analizi yaklaşımıyla çözümlenmiştir. Nitel araştırmalarda veri çözümlemesinin amacı, verilerin anlamını okuyucuya doğru bir şekilde aktarmaktır. Görüşme dökümlerinden elde edilen somut veriler tümevarımlar aracılığı ile soyutlaştırılır, betimleyici açıklamalar ve kategoriler ile okuyucuya aktarma işlemi gerçekleştirilir (Merriam, 2018). Creswell'e (2020) göre araştırma sürecinde elde edilen nitel veriler öncelikli olarak organize bir biçimde yazılı hale getirilir, ardından veriler okunarak kodlamalar yapılır, kodların bir araya getirilmesi ise temalar oluşturulur ve elde edilen temalar çeşitli şekillerde okuyucuya sunulur. Bu araştırmada, araştırmacı tarafından elde edilen veriler öncelikle yazılı hale getirilmiştir. Ardından bu veriler birkaç kez okunmuş ve sonra kodlama aşamasına geçilmiştir. Kodlamada özellikle araştırmanın amacı ile uyumlu olan veriler işlenmeye çalışılmıştır. Bu kapsamda araştırma verileri satır satır okunmuş ve yabancı uyruklu öğrencilerin deneyimlerini özetleyen kodlar çıkartılmıştır. Veri analiz süreci devam ederken oluşturulan kodların aslında birbirine benzeyen ortak yönlerinin olduğu araştırmacı tarafından fark edilmiştir. Kodlama aşaması sona erdikten sonra birbirine benzeyen ve ortak yönleri olan bu kodlardan kategoriler oluşturulmuştur. Bu kategoriler, bulgular kısmında detaylı olarak açıklanmıştır. Katılımcılardan yapılan doğrudan alıntılarda kod isim kullanılmıştır. Çalışma grubunun tamamı öğrencilerden oluşmaktadır. Öğrenci için "K" harfi kullanılmıştır ve her bir öğrenci farklı bir rakam ile ifade edilmiştir. Örneğin K1, araştırmaya katılan birinci öğrenciyi; K2, araştırmaya katılan ikinci öğrenciyi temsil etmektedir.

7.Geçerlik ve Güvenirlilik

Creswell (2020), nitel araştırmaların geçerliğini artırmaya yönelik bazı stratejiler sunmuştur. Üye kontrolü stratejisi katılımcıların elde edilen verileri ve bulguları tekrar incelemesini amaçlamaktadır. Bu kapsamda katılımcılardan elde edilen veriler yazılı hale

getirildikten sonra teyit amaçlı tekrar onlara geri gönderilmiş ve onayları alınmıştır. Zengin ve yoğun betimleme önerilen bir başka stratejidir. Bu kapsamda araştırmacı kategoriler hakkında bilgi verirken katılımcı görüşlerine ilişkin doğrudan alıntılara sık sık yer vermiştir. Ayrıca çalışma grubu oluşturulurken katılımcıların farklı ülkelerden göç eden kişilerden oluşmamasına dikkat edilmiştir. Olabildiğince farklı ülkelerden ülkemize göç etmiş öğrenciler çalışmaya dahil edilmiş ve zengin verilere ulaşmak amaçlanmıştır.

Yıldırım ve Şimşek'e (2018) göre, nitel araştırmalarda güvenilirlik konusu nicel yaklaşımlardan oldukça farklı şekillerde ele alınır. Bireylerin algıladığı gerçeklerin bulunulan ortama göre sürekli değişim gösterebilmesi, insan davranışlarının değişken ve karmaşık özelliklerinin olması, sosyal araştırmaların benzer yöntemler kullanılsa bile tekrarının pek mümkün olmaması, araştırmacıların olayları algılama ve yorumlama biçimlerinin farklı olabilmesi nedeniyle nitel araştırmalarda güvenilirlik sağlamayla ilgili tartışmalar hala devam etmektedir. Bunun yanı sıra araştırmacılara bazı güvenilirlik stratejileri de önerilmektedir. Örneğin araştırmacının kendi konumunu net olarak tanımlaması güvenilirliğin sağlanması için önemlidir. Bu araştırmada araştırmacı aynı okulda dört yıldır çalışmakta olup bu süre içinde pek yabancı uyruklu öğrenci ile etkileşim içine girmiştir. Araştırmacının bu etkileşimden kaynaklanan deneyimleri analiz sürecinde kendisine yardımcı olmuştur fakat görüşmenin yönlendirici bir şekilde ilerlemesine asla müsaade edilmemiştir. Bunun yanı sıra araştırma doğrudan alıntılarla zenginleştirilmiştir ve bu alıntılar hiçbir yorum katılmadan okuyucuya aktarılmıştır. Ayrıca Creswell (2020), görüşmelerin ses kayıtlarının detaylı bir şekilde yazıya aktarılmasının güvenilirliği artıracaklarını belirtmiştir. Bu kapsamda görüşme kayıtları detaylı bir şekilde yazıya aktarıldıktan sonra analize başlanmıştır.

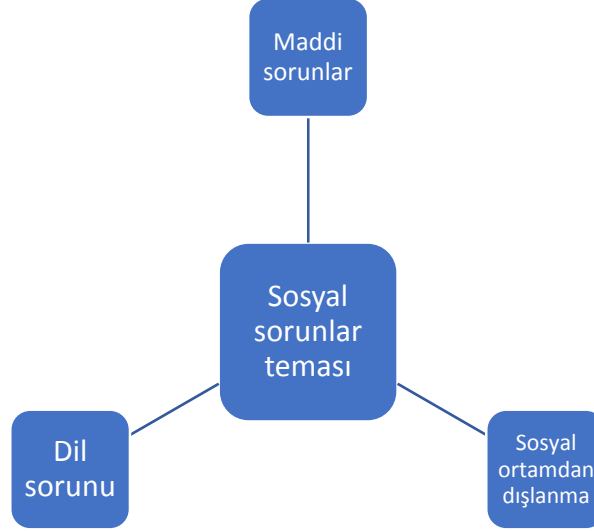
8.Bulgular

8.1.Araştırmanın Birinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın birinci alt probleminde Türkiye'de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal ve akademik anlamda yaşadıkları sorunların ortaya çıkartılması amaçlanmıştır. Bu çerçevede yapılan çözümlenmeler sonucunda "sosyal sorunlar" ve "akademik sorunlar" olmak üzere iki farklı temanın oluştuğu görülmüştür.

Sosyal sorunlar temasının kategorileri incelendiğinde Şekil 1’de görüldüğü gibi maddi sorunlar, sosyal ortamdaki dışlanma ve dil sorunu olmak üzere üç farklı kategorinin oluştuğu göze çarpmaktadır.

Şekil 1. Sosyal sorunlar temasına ilişkin kategoriler



Katılımcılardan bazıları, Türkiye’de hayatlarını devam ettirebilmek için maddi açıdan zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

“K3: Bence şahsi düşüncem eğer bir Türk vatandaşı değilseniz buraya yaşamak için gelmeyin (maddi durumunuz çok iyi değilse) çünkü burada ayakta durmak çok zor.”

“K1: Para sıkıntısı, dil problemi, ekonomik sıkıntıları. Burada bazı şeyler aşırı derecede pahalı.”

Bazı katılımcılar yabancı uyruklu oldukları için sosyal ortamlardan dışlandıklarını, bazen kendileriyle alay edildiğini ifade etmişlerdir.

“K3: Birçok kişi tepkili oluyor bizlere karşı ve karşılaşıncaya pek hoş olmayan sözler de söylenebiliyor. Çoğu şeyin müsebbibi bizim olduğumuzu da düşünüyorlar. Zaten bizler gurbette oluyoruz ve tepkileri görünce daha da zor oluyor. Bunlar da etki ediyor.”

“K5: Hatta bazen dışlandığımız bile oluyordu. Ve çok dikkat çekiyoruz bir ortamda olduğumuzda veya bir yere bile gittiğimizde biraz dikkat çekmek beni rahatsız ediyordu. O yüzden biraz zorluklar çektim diyebilirim, evet.”

“K1: Tabii yabancı olduğun için dalga geçiyorlar bazen senle alay ediyorlar, hatta onların ülkelerinde olduğun için üzülüyorlar, neden bizim ülkemizde neden siz varsınız diye.”

Yani açıkçası çok zor bazı şeyleri duymak, kötü şeyleri duymak üzüyor insanı ama işte her şey gelecek için.”

Katılımcıların büyük bir kısmı Türkçeyi Türkiye’ye geldikten sonra öğrenmeye başladıklarını ve bu öğrenme aşamasında oldukça zorlandıklarını ifade etmişlerdir.

“K5: Dil problemi konusunda evet biraz, hatta baya zorluk çektim. Herkes kendini ifade etmeli ve ifade etmediği zaman insan “ruhtan düşüyor” diyebiliriz. Uzun bir süre çevirme kullandım diyebilirim.”

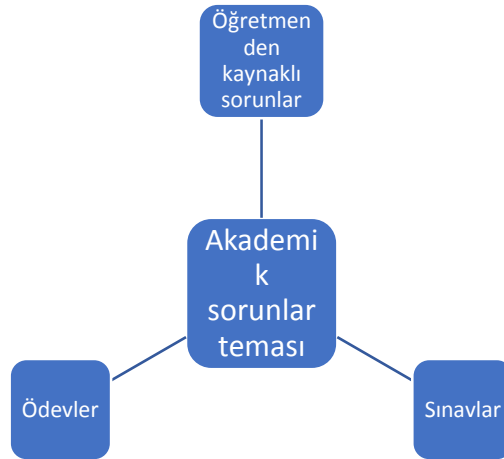
“K2: Yani başta tabii zorlanılıyor çünkü dil farklılığı yüzünden ama her şeyde uyum sağlamak başta zor oluyor tabii.”

“K3: Dil konusunda eksisiniz varsa neredeyse işkence. Çünkü ilk başlarda hiçbir şey anlamıyorsunuz (dili yarım yamalak bilseniz bile).”

“K6: İlk olarak ilk hafta okula gidince çok zor oluyor yani hocalar bir şey söyleyince anlamıyorsun çünkü Türkçe bilmiyorsun sonra hocalardan bir şey sormaya utanıyorsun hoca yanlış anlar mı falan diye.”

Akademik sorunlar teması incelendiğinde ise Şekilde 2’de görüldüğü gibi öğretmenden kaynaklı sorunlar, sınavlar ve ödevler olmak üzere üç farklı kategorinin oluştuğu görülmüştür.

Şekil 2. Akademik sorunlar temasına ait kategoriler



Katılımcıların bir kısmı öğretmenler ile ortak bir noktada iletişim kurmakta zorlandıklarını ve hatta bazı durumlarda öğretmenlerin kendilerine yönelik olan davranışlarına anlam veremediklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar bu durumu şöyle ifade etmektedir.

“K1: İlk başta mesela hoca bile dalga geçiyordu her söylediğimle, bir şey mesela söylüyorsun onlar gülmeye başlıyor ve dalga geçiyorlar. Bu çok kötüydü benim için. Ama yine katlanıyordum bunlara sonuçta ben onların ülkelerine gelmişim.”

“K4: Çok garip tavırları vardı derken; “off-puff” gibi. Bunlara rağmen çok dikkat etmemeye çalışmıştım, ama bir öğrenci olarak üzüntülü bir durumdu. Bunlardan sonrasında ise, öğretmenim annemi okula çağırmak amaçlı çok arıyordu. Annem de hep çıkamıyordu çalıştığı için. Bir an gelmişti ve öğretmenden “bu öğrenciden bir şey olmaz çünkü bir şey anlayamıyor” lafını duydu. Annemi de üzmişti ama böyle bir lafa rağmen annem “benim kızım her şeyi başarır. Kusura bakmayın, dili de çok iyi bir şekilde öğrenir” dedi.”

Katılımcılar Türkiye’de eğitim öğretim dönemi içinde okullarda yapılan sınavlarla ilgili şaşkınlıklarını ifade etmişlerdir. Çoğu katılımcı kendi ülkelerinde bu denli çok sayıda ve yoğun içerikli sınavların olmadığını ifade etmiştir.

“K5: Sınavlar baya beni çok şaşırttı diye bilirim. Biz kendi ülkemizde asla sınav olmayız. Sadece 9 ve 11. sınıfı bitirdikten sonra sınavlar olur. Her ünite sonunda bir alıştırmaya falan oluyordu. Ona göre bir karne notu çıkarıyorlardı. Ama burada sınavlarda sınıfların karışması beni biraz şaşırttı diyebilirim biraz da yordu. Çünkü alışmak çok zor oldu.”

“K1: Çok daha zor bir sınav şekli gördüm çünkü ben İran’dayken en azından her paragrafa özel sorular vardı yani sorular belliydi ama burada 40 sayfa diyorlar ve hiçbir soru yok ve ben bu paragrafa özel nasıl bir soru sorulacak bilemiyordum hatta çok az oluyordu bu metnin altını çiziyen hoca sayısı gerçekten az. İran’da en azından soruları veriyorlardı, hani şöyle mesela en başından beri soruyu veriyorlardı, cevabın altını çizdiriyorlardı. Ama bir sürü soru var. En azından soru var ve soruların üzerinden çalışıyorduk. Burada soru da yok, sadece metin var. Metnin sorusunu bile ben bilmiyorum mesela nasıl soracak bu metni. Ek olarak, İran’dayken biz toplamda 2 tane sınav yapıyorduk ama burada 4 tane sınav oluyoruz bu da çok ilginçti.”

“K2: Bizim Mısır’da sınavları bir buçuk saat yapıyoruz tabii dolayısıyla sınavda daha uzun oluyor sorular daha fazla oluyor. Geldiğimde matematik sınavına girdim 45 dakika tabii(gülüyor) ve ben bunu bilmiyorum yavaş yavaş çözüyorum, cevaplarından emin olmak için ve hoca sınavları topluyordu ben ise 5. sorunun başındaydım. Matematikten aldığım en düşük nottu ama sormam gerekirdi tabii benim hatam.”

“K3: Örnek olarak İran’dayken 2 günde bir sınav olurduk yani her sınavımızın arasında 1 gün çalışmamız için süre verilirdi. Buradaki sistemde her an her türlü sınava hazır olmalısın

çünkü öyle bir süren tanınmıyor. Bu da bana çok şey kattı. Kendime has bir rutin edinmiş oldum.”

Bazı katılımcılar kendi ülkeleriyle yaptığı karşılaştırmada burada çok ödev verildiğini ve zorlandıklarını dile getirmişlerdir.

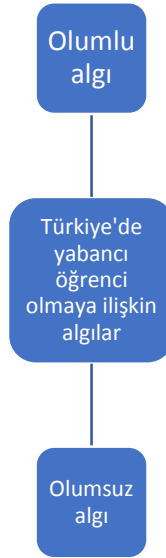
“K1: Ödevler aşırı derecede zor. Performans ödevi neydi ben bilmiyordum mesela en başta.”

“K3: İran’da performans notu için sadece sınıf içi davranış ele alınırdı. Ama burada öyle değil ve bir not almak istiyorsanız bin takla atmanız lazım.”

8.2.Araştırmanın İkinci Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın ikinci alt probleminde yabancı öğrencilerin Türkiye’de yabancı uyruklu öğrenci olmaya ilişkin algılarının ne olduğu ortaya konmaya amaçlanmıştır. Veri çözümlenmesi yapıldığında Şekil 3’de görüldüğü gibi “olumlu algılar” ve “olumsuz algılar” olmak üzere iki farklı kategorinin oluştuğu görülmüştür.

Şekil 2. Türkiye’de yabancı uyruklu öğrenci olmaya ilişkin algılar



Katılımcılardan bazıları Türkiye’de yabancı öğrenci olarak bulunmanın kendilerine yeni dil öğrenimi, yeni kültürlerle tanışma, hayallerinin peşinen gidebilme noktasında olumlu katkılarının olduğunu aynı zamanda kendi ülkelerinkinden daha iyi bir eğitim sisteminde eğitim aldıklarını ifade etmişlerdir. Bu konudaki olumlu görüşler şu şekilde ifade edilmiştir:

“K2: Yani aslında eğitim konusunda daha önce söylediğim hani bu konuda gibi bir şans kazanmış oldum. Hem de yeni dil öğrendim, yeni dili öğrenmek birçok şey yol açıyor mesela o dille her ne olursa olsun mutlaka anadilinde olmayan ifadeler öğreneceksindir ve dolayısıyla

kendini daha iyi tanımlayabileceksin. İşte bir başka şeyi de benzer birçok yani olsa da kültür ve düşünce açısından genişliyor insan. O yüzden güzel bir şey yani.”

“K5: Türkiye’de olmaktan mutluyum. Hatta bence olmak istediğim yerdeyim çünkü sonunda hayallerim var. Bence ben burada olmalıyım diye düşünüyorum. Eğitim konusunda daha çok ilerleyeceğimi düşünüyorum ve her zaman hayallerimin daha yüksek bir seviyede olmasını düşündüğüm için. Hayallerimin peşinden daha çok gidip burada daha profesyonel bir seviyeye geleceğimi de düşünüyorum. Ve o yüzden mutluyum.”

“K4: Tabi ki mutluyum hocam, Çünkü yeni kültürü keşfetmiş oldum.Yeni arkadaşlar edindim, zorluklarla da karşılaştığım için sonuçta yeni bir Anastasia doğmuş diyebilirim Türkiye sayesinde.”

Bazı katılımcılar yabancı bir ülkede bulunmanın ve eğitim almanın zorluklarından bahsetmiştir. Bu durumun yabancı öğrencilerde Türkiye’de öğrenci olmak ile ilgili olumsuz duygular oluşturduğu yine katılımcıların şu cümleleri ile ifade edilmiştir:

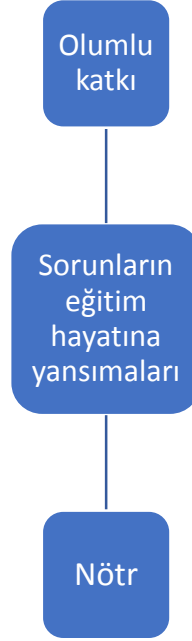
“K1: Yabancı öğrenci olmak çok zor çünkü senden çok beklentileri var sanki her şeyi biliyormuşum gibi. Fizik olsun, biyoloji olsun. Ben 10. Sınıfta buraya geldim ve neredeyse hiçbir şey bilmiyordum, artı, toplama ve anlayacağınız 10 seneyi geriye sarıp baştan okumam lazımdı. Bu baya zaman alıyor tabi ki de.”

“K3: Turist olarak 1 ay, 2 ay veya birkaç günlük gelmek için öneririm çünkü çok güzel bir ülke. Özellikle yemekleri muhteşem. Ama dediğim gibi yaşamak için uygun olmadığını düşünüyorum. Hem maddi hem manevi anlamda. Çok farklı durumlarla karşılaşabiliyorsunuz. Her ülkede olduğu gibi iyi insanlar olduğu kadar kötü insanlar da var. Yani benim fikrim bu yönde. Yaşamak için kimse seçmesin.”

8.3.Araştırmanın Üçüncü Alt Problemine İlişkin Bulgular

Araştırmanın üçüncü alt probleminde, yabancı uyruklu öğrencilerin Türkiye’de yabancı öğrenci olmaya ilişkin yaşadıkları sorunların onların eğitim hayatlarına yansımalarının neler olduğu ortaya çıkartılmaya çalışılmıştır. Şekil 4’de görüldüğü gibi yaşanan sorunların eğitimlerine “olumlu katkı” sağladığını belirtenler olduğu gibi bu durumu “nötr” olarak algılayan bir katılımcı da olmuştur.

Şekil 1. Sorunların eğitim hayatına yansımalarına ilişkin kategoriler



Katılımcılar, yaşadıkları her türlü zorluğa rağmen yaşadıklarından pişmanlık duymadıklarını, yaşadıkları sorunların onları daha çok çalışmak için cesaretlendirdiğini ifade etmişlerdir. Katılımcılar yaşanan sorunların eğitim hayatlarına her ne olursa olsun olumlu yansıdığını ve olumlu yansıması için kendilerinin oldukça çaba gösterdiğini vurgulamışlardır.

“K1: İlk başlarda mutsuz oluyordum ama hiç pes etmedim geri dönmek istemedim ve şu an aşırı derecede mutluyum. Gerçekten. İyi ki kalmışım ve geri dönmemişim diyorum ve burada kendime yeni bir başlangıç yani başladım iki sene önce, yeni bir hayat kurduk burada ailemle beraber güzel yerlere yetişebilmek için buraya geldim ben.”

“K5: Türkiye’de olmaktan mutluyum. Hatta bence olmak istediğim yerdeyim çünkü sonunda hayallerim var. Bence ben burada olmalıyım diye düşünüyorum. Eğitim konusunda daha çok ilerleyeceğimi düşünüyorum ve her zaman hayallerimin daha yüksek bir seviyede olmasını düşündüğüm için. Hayallerimin peşinden daha çok gidip burada daha profesyonel bir seviyeye geleceğimi de düşünüyorum. Ve o yüzden mutluyum.”

Katılımcılardan birinin görüşleri olumlu olmamakla beraber olumsuz da değildir. Nötr bir bakışla eğitim hayatını olabilecek en iyi şekilde devam ettirmeye çalışmaktadır.

“K3: Benim hayatımda öğrenci olmak sadece öğrenci olmaktan ibaret. Çünkü ne başka bir şeye zaman bırakabiliyorsunuz ne de aklınızı verebiliyorsunuz. Hayatın ne kadar zor olduğunun farkındayım hayat gözümün önünde geçip gidiyor ve benim bu hayatı kendim istediğim gibi yaşayabilmem için sadece okuma gibi bir şansım var. Elimden geldiğince bu şansımı değerlendirmeye çalışıyorum. İşte tam da bu yüzden öğrencilik hayatımı başka hiçbir

şey ile karıştırmıyorum. Hatta neredeyse 24 saatimin 15-16 saatini derse ayırıyorum. Yani benim için hayatımda sadece öğrencilik var başka da bir şey yok.”

Sonuç

Bu araştırmada, Türkiye’de eğitim gören yabancı uyruklu öğrencilerin sosyal ve akademik anlamda karşılaştıkları sorunlar, bu sorunları öğrencilerin nasıl algıladıkları ve bu sorunların eğitim hayatlarına olan etkilerinin neler olduğu ortaya konmaya çalışılmıştır. Araştırma fenomenolojik desende ve lise düzeyinde eğitim alan öğrenciler ile gerçekleştirilmiştir.

Katılımcılar, yabancı bir ülkede yaşamının ekonomik zorluklarına dikkat çekmiştir. Katılımcılar ailelerinin maddi olarak zorlandıklarını ve kendilerinin bunu hissettiklerini ifade etmiştir. Bunun yanı sıra özellikle arkadaş çevresinden dışlanma ve arkadaş ortamına kolay kabul edilmeme öğrencilerin yaşadığı bir başka sorundur. Tüm katılımcılar dil öğrenme konusunda zorluk yaşadıklarını genellikle sınıflarından bir veya birkaç arkadaşının bu konuda kendilerine destek olduğunu belirtmişlerdir. Bunların yanı sıra aldıkları akademik eğitim ile ilgili yaşadıkları sorunlar da bulunmaktadır. Bazı öğretmenlerin yabancı öğrencilere karşı olan olumsuz tutumu ve zaman zaman bu öğrenciler ile alay edilmesine göz yumması veya öğretmenin kendisinin yabancı uyruklu öğrencilere karşı alaycı bir tutum sergilemesi bu öğrencileri olumsuz etkilemiştir. Bunun yanı sıra ülkemizdeki sınav ve ödev yoğunluğu yabancı öğrencilerin dikkatini çekmiştir. Pek çok yabancı öğrenci kendi ülkelerinde okullarda bu kadar çok sınav yapılmadığını, Türkiye’de böyle bir durumla karşılaştıklarında şaşırıldıklarını belirtmişlerdir.

Yabancı bir ülkede eğitim almanın ve öğrenci olmanın olumlu yanlarını ifade eden katılımcılar, genellikle yeni bir dil öğrenmenin ve yeni kültürlerle tanışmanın kendilerini olumlu yönde etkilediğini vurgulamışlardır. Ayrıca öğrencilerin Türkiye’de aldıkları eğitimden memnun oldukları göze çarpmaktadır. Türkiye’de yabancı öğrenci olmak ile ilgili olumsuz algıya sahip olan öğrenciler genel olarak ekonomik sorunlardan ve çevrenin yabancı uyruklu vatandaşlara karşı olan olumsuz tutumlarından dolayı olumsuz duygulara sahip olduklarını ifade etmişlerdir.

Yabancı öğrencilerin yaşadıkları sorunların onların eğitim hayatlarına yansımaları genel olarak olumlu olmuştur. Yabancı öğrenciler zorluklarla mücadele ederek hayallerine ulaşmak için çok çalıştıklarını vurgulamışlardır. Dil problemi, arkadaşlık problemler, derslerin yoğunluğu, ekonomik zorluklar gibi pek sorunun farkında olan öğrenciler yüksek düzeyde başarıya odaklanarak daha iyi bir gelecek elde etmek için çok çalıştıklarını ifade etmişlerdir.

Eğitimlerine Türkiye’de devam eden yabancı uyruklu öğrenciler en çok Türkçe bilmediklerinden yakınmışlardır. Eğitimlerinin başlangıcında dil sorunlarını fazlasıyla hisseden öğrenciler hem dil öğrenmek için hem de okulda gördüğü dersleri başarabilmek için çok yoğun çaba sarf etmişlerdir. Ülkemizde eğitim gören yabancı öğrencilerde ilgili yapılan pek çok araştırmada öğrencilerin Türkçe bilmemesinden kaynaklı pek çok sorunun yaşandığını ifade edilmiştir (Dündar ve Aksoy, 2018; Kılıç ve Gökçe, 2019; Sarıahmetoğlu ve Kamer, 2020; Sarıtaş, Şahin ve Çatalbaş, 2016). Yabancı öğrencilerin arkadaş çevresi oluşturma noktasında da sorunlar yaşadığı göze çarpmaktadır. Bu sorunlar okul dışı ortamlarda olabildiği gibi okulda da olmaktadır. Özellikle okuldaki ilk zamanlarda pek çok Türk öğrencinin yabancı uyruklu öğrencilerle arkadaşlık yapmak istemediği; az sayıda öğrencinin onlara yardımcı olduğu katılımcılar tarafından ifade edilmiştir. Bu durum sosyal uyum problemi olarak da ele alınabilir. Sarıahmetoğlu ve Kamer (2020) araştırmasında yabancı öğrencilerin ilk dönemlerinde arkadaşlık ortamından dışlandıklarını fakat zaman içinde arkadaş ortamında kabul edildiklerini vurgulamıştır. Bu araştırmada da benzer sonuçlara ulaşılmıştır. Yabancı uyruklu öğrencilerin bir kısmının ekonomik zorluklardan yakındığı göz çarpmaktadır. Türkiye’nin yaşam şartlarının pahalı olduğu, katılımcıların ailelerinin ancak geçinebilecek kadar para kazanabildikleri vurgulanmıştır. Katılımcılar bu sorunun farkında olup ailelerini anlayabildiklerini ifade etmiştir. Güngör ve Şenel (2018) tarafından yapılan araştırma bulgularına göre öğrencilerin yaşadıkları ekonomik zorluklardan dolayı ders materyallerine ulaşma noktasında sıkıntı yaşadıkları ifade edilmiştir. Bu araştırmada ise ders materyalleri haricinde okul dışı yaşamlarında da katılımcıların çeşitli ekonomik zorluklar yaşadığı bulgusuna ulaşılmıştır. Katılımcılar Türkiye’deki okullarda yoğun olarak uygulanan sınavların ve verilen ödevlerin kendilerini şaşırttığını belirtmişlerdir. Sınavların şekli, kapsamı, performans ödevlerinin yoğunluğu gibi konularda öğrenciler zorlandıklarını, kendi ülkelerinde bu kadar çok sınav ve ödev odaklı bir sistemin olmadığını vurgulamıştır. Turan ve Polat (2017) tarafından yapılan araştırma sonuçları bu bulgu ile örtüşmektedir. Araştırma bulgularında yabancı uyruklu öğrencilerin bir kısmı öğretmenlerden kaynaklı bazı sorunlar yaşadıklarını ifade etmiştir. Öğretmenlerin bu öğrencilerle zaman zaman dalga geçmesi, başarısızlık durumunda onları çok şiddetli bir biçimde eleştirmesi öğrenciler tarafından okulda yaşanan bir sorun olarak ifade edilmiştir. Sarıahmetoğlu ve Kamer (2020) araştırmasında öğrencilerin öğretmenlerden kaynaklı çok az sayıda sorun yaşadığı, öğretmenlerin çoğunlukla öğrencilere yardımcı olmak için ellerinden geleni yaptıkları sonucu ortaya çıkmıştır. Dündar ve Aksoy (2018) tarafından yapılan başka bir araştırmada ise çok sayıda öğretmenin yabancı öğrencilere yardımcı olmaya çalıştığı sonucu ortaya çıkmıştır. Araştırmanın bu bulgusu alan yazın ile

kısmen çelişmektedir. Katılımcıların Türkiye’de yabancı öğrenci olmakla ilgili algılarının büyük oranda olumlu olduğu, bu ülkede eğitim aldıkları için mutlu oldukları, başka bir ülkeye gitmeyi düşünmedikleri ve meslek hayatlarına da burada devam etmek istediklerine ilişkin bulgulara ulaşılmıştır. Sariahmetoğlu ve Kamer (2020) tarafından yapılan araştırmada da öğrencilerin %65 gibi büyük bir çoğunluğunun Türkiye’de olmaktan mutlu olduğu ve hayatlarını burada devam ettirmek istediği sonucu ortaya çıkmıştır. Bu bulgulara ek olarak katılımcılar tarafından ekonomik zorluklar, hayat pahalılığı ve toplumun yabancı uyruklu vatandaşlara bakışından dolayı Türkiye’de yaşamak ile ilgili olumsuz algılarının da olduğu görülmektedir. Araştırma bulguları incelendiğinde tüm katılımcıların Türkçe bilmeden sosyal hayata ve eğitim hayatına katıldığı görülmektedir. Ülkemize göç eden yabancı uyruklu vatandaşların temel dil becerilerini en başta geliştirecek tedbirler ilgili devlet kurumları tarafından alınmalıdır. Yabancı uyruklu öğrenciler ile Türk öğrencilerin uyum sürecini kolaylaştırıcı etkinlikler öğretmenler tarafından planlanmalıdır. Dil problemi aşıldıktan sonra kültürler arası etkileşimi sağlamak amacıyla yabancı öğrencilerin kendi kültürlerini sınıf ortamında tanıtmasına fırsat verilmeli ve bu yönde etkinlikler planlanmalıdır.

Kaynaklar

- Akgöz, A. A., & Dağyar, M. (2023). Yabancı Öğrencilerin Eğitimde Yaşadığı Sorunlara Yönelik Bir Meta Sentez Çalışması. *Uluslararası Anadolu Sosyal Bilimler Dergisi*, 7(2), 386-404.
- Aydın, D., Şahin, N., & Akay, B. (2017). Göç olayının çocuk sağlığı üzerine etkileri. *İzmir Dr. Behçet Uz Çocuk Hast. Dergisi*, 7 (1), 8-14.
- Creswell, J. W. (2020). *Nitel Araştırma Yöntemleri: Beş Yaklaşım Göre Nitel Araştırma ve Araştırma Deseni*. Siyasal Kitapevi.
- Delen, A. (2018). *Yabancı uyruklu öğrencilerin bulunduğu ilkokullarda istenmeyen öğrenci davranışlarının incelenmesi*. [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Atatürk Üniversitesi].
- Demir, M. (2020). *Milli Eğitime Bağlı Devlet Okullarında Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Sorunlarına İlişkin Öğretmen Görüşleri* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi].
- Dündar, H., & Aksoy, B. N. (2018). Türk Asıllı Yabancı Uyruklu Bireylerin Türkiye’deki Eğitim Süreçlerinde Yaşadıkları Problemler. *MANAS Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 7 (3), 39-58.

- Egeli, S., & Barut, Y. (2020). Anadili Türkçe olmayan yabancı uyruklu öğrencilerin okul ortamında yaşadıkları problemler. *Kıbrıs Türk Psikiyatri ve Psikoloji Dergisi*, 2 (3), 171-179.
- Emiroğlu, S. E. (2018). *Suriyeli sığınmacı çocukların eğitimi ve sorunları* [Yayımlanmamış yüksek lisans tezi, Akdeniz Üniversitesi].
- Güngör, F., & Şenel, E. A. (2018). Yabancı Uyruklu İlkokul Öğrencilerinin Eğitim – Öğretiminde Yaşanan Sorunlara İlişkin Öğretmen ve Öğrenci Görüşleri. *Anadolu Journal of Educational Sciences International*, 8 (2), 124-173.
- Kılıç, V. A., & Gökçe, A. T. (2019). The Problems of Syrian Students in the Basic Education in Turkey. *European Journal of Social Sciences Education and Research*, 12 (1), 215-227.
- MEB. (2017). *Psikososyal Önleyici Destek Programı Kitapçığı*. MEB.
- Merriam, S. B. (2018). *Nitel Araştırma: Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*. (Çev. S. Turan). Nobel Akademi Yayıncılık.
- Sariahmetoğlu, H., & Kamer, S. (2021). Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Eğitimi ve Uyumu: Sorunlar ve Çözüm Önerileri. *MSKU Eğitim Fakültesi Dergisi*, 8 (2), 612-634.
- Sarıtaş, E., Şahin, Ü., & Çatalbaş, G. (2016). İlkokullarda Yabancı Uyruklu Öğrencilerle Karşılaşılan Sorunlar. *Pamukkale Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 208-229.
- Satıcı, Y., Karaca, M., Fakir, M., & Korkmaz, A. (2023). İlköğretimde Yabancı Uyruklu Öğrencilerin Yaşadığı Sorunlara Yönetici ve Öğretmenlerden Çözüm Önerileri. *International Social Sciences Studies Journal*, 9 (108), 5392-5398.
- Stevens, G. W., & Vollebergh, W. A. (2008). Mental health in migrant children. *The Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 49 (3), 276-294.
- Şahan, G. (2012). Almanya'da ilkokullara devam eden Türk öğrencilerin başarılarını etkileyen faktörlerin nitel bir analizi [Yayımlanmamış doktora tezi, Gazi Üniversitesi].
- Turan, M., & Polat, F. (2017). Türkiye’de Öğrenim Gören Yabancı Uyruklu İlköğretim Öğrencilerinin Karşılaştıkları Sorunlar Ve Çözüm Önerileri. *Qualitative Studies*, 12 (4), 31-60.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*. Seçkin Yayıncılık.